करील ! कान्ह्या भिल्लास काय वाटलें कोणास ठाऊक ! रोखलेली बंदूक मागें घेऊन तो तसाच परत फिरला. मंदिराच्या बाहेर आल्यावर त्यानें पाटलास बजावलें, ' या बुवास गावांतून जाऊं देऊं नका. मी पुन्हा एकदां शोध काढून येतों.' कान्ह्या गेल्यावर मंदिरांत जाऊन लोकांनीं बुवास सावध करून गाभाऱ्याबाहेर आणलें.

श्रीदासगणूंनीं यानंतर वरिष्ठांस गुप्तपणें पत्र लिहून कळविलें कीं, ' माझ्याविषयीं लोकांस संशय आला आहे. तरी युक्तीनें त्याचें निराकरण करावें.' त्याप्रमाणें लवकरच एक दिवस श्री. मारुती पंढरीनाथ या नावाचे एक पोलीस इन्स्पेक्टर लोणीस आले आणि इकडे तिकडे तपास करून स्वारी मंदिरात आली. बुवांच्या सच्चेपणाविषयीं संशय दाखवून फरारी माणसाची तपासणी करतात, तशी बुवांची अंगझडती घेऊन ते पाटलास म्हणाले, ' हा कान्ह्याचा हस्तक असावा. पाडववाडीकडे आम्ही याचा तपास करतों, तोंवर यास हलूं देऊं नका.' या प्रकारानें उरल्यासुरल्या लोकांच्याहि मनातील संशय पार नाहीसा झाला.

एकदां लोणीपासून जवळच गंगाराम पाटलाचें गुन्हाळ लागावयाचें होतें. त्यानी हात जोडून रामदासीबुवांना विनति केली. ' महाराज, आपण आलें पाहिजे. नाईकहि येणार आहेत.' बुवानीं उत्तर दिलें, " मला ब्राह्मणाला कशाला बोलावतां ? नाइकाला (कान्ह्या भिल्लाला) जेवणावळ म्हणजे वेडेंबाकडे शिजणार ! अशा ठिकाणीं मीं येणें बरें नाहीं. परत येतांना एकादा ऊस आणा म्हणजे झालं."

कान्ह्या शिताफीनें निसटला

कर्तव्याला अनुसरून दासगणूंनी ' कान्ह्या भिल्ल अमुक ठिकाणीं अमुक वाजतां येणार आहे. तरी योग्य ती व्यवस्था व्हावी.' असें वर कळविलें. त्याप्रमाणें पन्नास पोलिसानी गन्याच्या वाडीस गराडा दिला. गोळीबार सुरू झाला. कान्ह्याला पकडण्यास पोलीस आले आहेत, असें कळतांच पाटलाची तिरपीट उडाली. ते तसेच धावत मंदिरांत आले आणि बुवांस म्हणाले, " महाराज, नाईकाला शिपायानीं घेरलें आहे. नाईक यांतून सुटावे, म्हणून रामाची प्रार्थना करा. आपल्या आशीर्वादाशिवाय नाईकाना यश येणार नाही."

इकडे पोलिसांनी घेरलें, तरी कान्ह्या डगमगला नाहीं. तो हाडाचा शूर होता. तो एका टेकडीवर चढून गेला. उभय पक्षीं गोळ्या झडूं लागल्या. शेवटी त्याने त्या टेकडीवरील गवत पेटविलें आणि त्या धुराच्या लोटांतून मोठ्या छातीनें पोलिसांचा वेढा फोडून तो निघून गेला. या झटापटींत कान्ह्याचे कोणीच दगावलें नाहीं. चार पोलीस मात्र ठार झाले. कान्ह्या सुखरूप निसटला तो रामदासीबुवांच्या कृपेनेंच, अशी बावळ्या पाटलाची ठाम कल्पना झाली.

पुढें कांहीं दिवसांनीं लोणीस आला असतांना कान्ह्या पाटलास म्हणाला, 'पाटील, हा रामदासी पोलीसच आहे रे.' पाटलाला आतां जरा बळ आलें होतें. ते म्हणाले, "वेड लागलंय की काय तुला नाईक? त्यांच्या आशीर्वादानें त्या दिवशीं तूं जिवानिशीं सुटलास पोलिसाच्या तडाक्यातून. तूं त्यांना पोलीस म्हण; पण त्या दिवशीं त्यांना तुझा साथीदार म्हणून एका पोलीस इन्पेक्टरनें किती छळलें! त्यांना शिव्या काय दिल्या, अंगझडती काय घेतली! मी मध्यें पडलो, म्हणून मारहाण तरी झाली नाहीं. बापडा सात्त्विक ब्राह्मण! देव देव करीत राहिला आहे. त्याच्या पाठीस कां लागतोस उगीच?"

भिल्लाचें समाधान

कान्ह्या भिल्लाचें समाधान झालें, असें दिसलें. तो पाटलासह दर्शनाकरिता म्हणून मंदिरांत आला. पायां पडत असताना बुवाच्या पायांवरील वहाणाचे घट्टे पाहून कान्ह्याचा संशय पुन्हां बळावला. रामदासीबुवांकडे निरखून पाहात तो म्हणाला, "बुवा, तुमच्या पायावर तर पोलिसी वहाणाचे घट्टे दिसताहेत." बुवा मनात चरकलेच. पण प्रसंगावधान राखून त्यांनीं उत्तर दिलें, "आमच्या कोंकणात आम्ही वहाणाच घालतों बाबा." हें उत्तर कान्ह्याला योग्य वाटलें. त्यानें लवून नमस्कार केला आणि गळ्यांतील १६ तोळ्यांचा सोन्याचा सात पदरी गोफ श्रीदासगणूंच्या पायावर ठेवून तो म्हणाला, "महाराज, कोणत्या इन्स्पेक्टरनें तुम्हाला शिव्या दिल्या, सांगा. पंधरा दिवसांतच त्याचा मुडदा न पाडीन तर भिल्लाच्या पोटचा म्हणवणार नाही."

यावर दासगणू म्हणाले, "हें बघ. माझ्याकरितां कोणास मारूं नकोस! त्याला संशय आला म्हणून त्यानें तसें केलें. मागें तूं नव्हती कां बंदूक रोखलीस! आपल्या कपाळीं असतील ते भोग भोगलेच पाहिजेत. तुझा हा गोफहि मला नको. मला याचा काय उपयोग? तूं आपला हा परत ने." पण कान्ह्या तो परत घेईना. तेव्हां श्रीदासगणूंनीं तो गोफ तेथेंच पाटलाच्या स्वाधीन करून 'यातले तीन पदर बाळंभटास द्या आणि बाकीचे मोडून मोडकळीस आलेल्या मंदिराची डागडुजी करा.' असें शपथ घालून सांगितलें. पाटील आणि कान्ह्या दोघेहि थक्क झाले. ही निरिच्छ वृत्ति उसनी वा वरपांगी नव्हती. ती त्यांच्या हृदयाची सहजवृत्ति होती. पैसा न खाणें, हा जेथें केवळ अपवाद आहे; त्या पोलीस खात्यात नोकरीस राहूनहि अशा द्रव्याची इच्छाहि दासगणूंनीं कधी केली नाहीं.

दासगणूंचा निरिच्छपणा

खर्डे या गावाच्या परिसरांत भामट्याचा अगदी सुकाळ असे. खर्ड्यास बदली व्हावी, म्हणून शिपायानीं सत्यनारायण करावेत. इतका द्रव्यलाभ त्या गावात होत असे.

कारण मामलत्यांच्या मिळकतीतील ठराविक भाग पोलिसांचा असावयाचाच. अशा खर्ड्यांस ज्या वेळीं दासगणूंची नेमणूक झाली, त्यावेळीं त्यांनी तेथें थोडीहि लांच घेतली नाहीं; त्यामुळें इतर कोणाहिपेक्षां भामटे त्याना बचकून असत. या कारणानें त्यांच्या कारकीर्दीत गुन्ह्यांची संख्या एकदम घटली. अशी माहिती दासगणूंच्या समकाली खर्ड्यांस असलेले शिक्षक श्री. अमृत बापूजी रसाळ यानीं दिली. खरोखरीच पोलिसात नोकरी असूनहि, पोलिसी वृत्तीपासून दासगणू अगदीं अलिप्तच राहिले.

अलीकडे त्यांच्यावर रचलेल्या एका अष्टकात त्या वेळच्या परिस्थितीस अनुसरून असें वर्णन केलेलें आहे.—

" जरी अधम चाकरी, कवन हीनशी लावणी ।
निकृष्ट जन भोंवती, परि न लिप्त तद्दुर्गुणीं ।
पटासह असूनहि जर खरा न कीं रंग तो ।
समर्थ गणुदास ते सतत मी नमस्कारितों ॥ "

भरजरी वस्त्राचें मूल्य त्यातील जराच्या खरेंखोटेंपणावरच अवलंबून असतें. नाहीं का ? खरा जर वस्त्रासवें रंगत नाही, त्याप्रमाणें दासगणूंचा जीवनपट बहुविध प्रसगाच्या भल्याबुऱ्या रंगात बुचकळला गेला असला, तरी त्यांत विपुलपणें भरलेला शुचितेचा जर त्या सर्व रंगापासून उज्ज्वलपणें अलिप्तच राहिला आहे. पोलिसाच्या नोकरींत असतांनाहि जेथें ही वृत्ति होती, तेथें पुढील आयुष्यांत अनेक संस्थानिकांनीं वेळोवेळीं देऊं केलेली सहस्रांनी मोजतां येईल अशी बिदागी त्यांनी कटाक्षानें नाकारली असेल; तर त्यात आश्चर्य करण्यासारखें काय आहे ? असो. प्रस्तुत आपल्याला हें 'कान्ह्या भिल्ल प्रकरण' संपवावयाचें आहे.

सरकारकडून सहाबारी पिस्तूल

कान्ह्या भिल्लाला पकडणें कठीण आहे, असें अनुभास आल्यावर सरकारच्या मनांत एक निराळाच विचार आला. कान्ह्या भिल्ल हा श्रीदासगणूंच्या समोर बराच वेळ येतो, असें पाहून वरिष्ठ अधिकाऱ्याकडून दासगणूंस आज्ञा झाली कीं, " तुम्हांस एक सहाबारी पिस्तुल देण्यांत आलें आहे. त्यानें कान्ह्यास जायबंदी करून पकडावें. त्यात त्याच्या जिवास धोका झाला तरी अडचण नाहीं. माणिकदौंडीच्या ठाण्यावर शक्य तितक्या लवकर येऊन सामान स्वाधीन करवून घ्यावें. " त्याप्रमाणें श्रीदासगणू कांहीं तरी निमित्त काढून मोठ्या युक्तीनें लोणीच्या बाहेर पडून माणिकदौंडीस आले. तेथें त्याना सहाबारी पिस्तुल, काडतुसें, सहामाहीचा पगारभत्ता, उत्तम बातम्या पुरविल्या-साठीं पारितोषिक आणि कान्ह्या भिल्ल सापडतांच एकदम दोन जागा वर बढतीचें आश्वासन, असे सर्व मिळालें.

ते सर्व घेऊन दासगणू मिरजगावास आले. तेथील सरकारी दवाखान्यावर त्याचा एक जिवलग स्नेही (श्री. अण्णाजी पाडुरंग बार्शीकर कुलकर्णी) डॉक्टर होता. श्रीदासगणूनी मनाशी विचार केला, "मी ब्राह्मण, कोणाच्या रक्तानी आपले हात रंगविण, हे चागले नाही. त्यातून निशाण मारताना माझी गोळी एकदाहि टारजेटास लागली नाही. फुकटचा पगार खातो, नालायक आहे, अशी वरिष्ठाची बोलणी मी वरचेवर खाल्ली आहेत. अशा परिस्थितीत कान्ह्यावर झाडलेली गोळी त्याला लागेलच कशावरून ? गोळी चुकताच कान्ह्या आणि त्याचे साथीदार माझा जीव घेतल्यावाचून राहणार नाहीत. तेव्हा कसेंहि करून आता हा प्रसग टाळलाच पाहिजे." त्यानी ही सर्व परिस्थिति आपल्या डॉक्टर-मित्रास सागितली.

डॉक्टरांनी बचावलें

डॉक्टर म्हणाले, "गणपतराव, काही चिंता करू नका ! मी माझ्या अधिकारात एक महिनाभर तुम्हास रोगी म्हणून येथें ठेवू शकतों. मात्र बाहेर फारसे हिंडू नका आणि हजामत करू नका." डॉक्टरानीं दासगणूचे नाव रोगी म्हणून नोंदविलें आणि 'गणेश दत्तात्रय हा आजारी झाल्यानें त्याला येथे ठेवून घेतलें आहे. त्यांच्याजवळील जोखमीचें साहित्य, कागदपत्र व पोलीशी गणवेश ठाण्यावर परत पाठवीत आहे.' असे वर कळविले. वरिष्ठांकडून तातडीनें उत्तर आले. 'गणेश दत्तात्रय हा आमचा फार महत्त्वाचा माणूस आहे. त्यास नगरच्या मोठ्या दवाखान्यांत नेण्यास आम्ही समक्ष येत आहोत. वरिष्ठ येण्याच्या सुमारास डॉक्टरने दासगणूस काही औषध दिले. त्यामुळे त्यांना बराच ताप चढला. वरिष्ठ अधिकाऱ्यानीं दासगणूंना नगरास नेण्याचें निश्चित केले. आता मात्र या सकटातून कसे पार पडावे, ते समजेना, पण परमेश्वरकृपेनें दासगणूंना पुन्हां या सकटात पडावे लागले नाही.

श्री. नानासाहेब चादोरकराच्या ओळखीचे श्री. बोस या नावाचे एक डॉक्टर नगरास नुकतेच बदलून आले होते. श्री. नानासाहेबाकडून येथे वशिला लागला. त्याने 'या माणसाचे हृदय अशक्त झाले आहे. कोणत्याहि धोक्याच्या जागी पाठविण्यास हा अयोग्य आहे.' असा अधिकृत दाखला श्रीदासगणूना दिला. वरिष्ठ अधिकाऱ्याचा निरुपाय झाला आणि दासगणूची नेमणूक पुन्हा जामखेडास झाली. अशा रीतीने दासगणूच्या पुरते तरी ते प्रकरण समाप्त झाले.

श्रीसाईबाबा व श्रीदासगणू महाराज

****

कांहीं उद्बोधक प्रसंग

****

शिरडीस असताना श्रीसाईनाथाच्या अलौकिक विभूतिमत्वाचा श्रीदासगणू महाराजांना अनेक रीतीनी अनुभव आला. त्यामुळेच 'शिरडी माझे पंढरपुर। साईबाबा रमावर' असे ते अंतःकरणपूर्वक मानूं लागले.

आजकाल श्रीसाईबाबांच्या व्यक्तित्वाभोवती चमत्कारांचें इतकें दाट जगल वाढलें आहे की, श्रद्धावंत मनुष्यहि त्यामुळें गांगरावा आणि घायाळ व्हावा. कोणाला पुत्रप्राप्ति झाली. कोणाचे रोग गेले. कोणाला नोकरी मिळाली. कोणाचे लग्न झाले. कोणी गुन्हा करून शिक्षा न होतां सुटला. कोणाला काळ्या बाजारांत अतोनात फायदा झाला. कांहींना स्वप्नदृष्टांत झाले. नारळ, उदी, अक्षता याचा प्रसाद अलौकिकरीत्या मिळाला. कोणाला साईबाबांचें प्रत्यक्ष दर्शन झालें. श्रीसाईबाबा कोणाच्या अंगात येतात. कोणाच्या येथे त्यांच्या पावलाचे ठसे उमटले. कोणाशी ते प्रत्यक्ष बोलतात तर कोणाच्या बोलण्याची जबाबदारी त्यानी आपल्या शिरावर
गेल्या दहा पधरा वर्षांत तर या प्रकारच्या चमत्कारांचें जणुं पेंवच फुटलें आहे.

श्रीदासगणूंचे अनुभव

१९४० सालापूर्वी जेथें नित्याच्या आरत्यांसहि माणसांचा तुटवडा भासत असे, घंटा बडविणाऱ्या पुजाऱ्याव्यतिरिक्त मंदिरांत सात आठ माणसें कांही आरतीसाठीं नसत, यामुळें सस्थानांतील वरिष्ठ अधिकाऱ्यानीं, संस्थानच्या सर्व नोकरांनी प्रत्येक आरतीला उपस्थित राहिलेंच पाहिजे, असा नियम केला; तेथें आज उत्सवाच्यावेळीं अथवा गुरुवारसारख्या विशेष दिवशीं तर राहूं द्याच पण एरवीहि काकडआरतीसुद्धां सर्व वेळीं शें-दोनशें लोक सहजच उपस्थित असतात. श्रीसाईबाबा हे जणुं आजच्या काळाचें एक वेड बनले आहेत. रावापासून रंकापर्यंत, लहानापासून थोरापर्यंत, पदवी-धरापासून आंगठेबहाद्दरापर्यंत, सनातनी शास्त्रीबोवापासून सिनेमानटापर्यंत सहस्रावधि लोक शिर्डीस गोळा होतात. अनेक चमत्कार त्यांच्याविषयी विपुलतेनें सांगतल जातात. त्यांच्या खरेंखोटेंपणाविषयीं मला येथें कांहीच सांगावयाचें नाही. श्रीदास-गणूंची श्रीसाईबाबांच्यासंबंधीं निष्ठा व त्यांना आलेलें अनुभव सर्वसाधारणांच्यापेक्षा वेगळ्या जातीचे आहेत, हे मात्र लक्षांत ठेविलें पाहिजे.

मुंबई प्रांतामध्ये वा आज सर्व हिंदुस्थानभर श्रीसाईबाबांच्या अलौकिकत्वाचा जो एवढा प्रचार झालेला आहे, त्याला मूळ कारण श्रीदासगणू महाराजच आहेत. महाराजांच्या श्रुतिमधुर कीर्तनामुळेच सर्वसाधारण समाज श्रीसाईबाबांच्या संतत्वाशी परिचित झाला. श्री. नानासाहेब चांदोरकरामुळें कांही सुशिक्षित, श्रीमंत आणि वरिष्ठ अधिकाराची मंडळी तेवढी श्रीसाईबाबांची भक्त बनली. यासाठीच श्रीदासगणू महाराज व श्री. चांदोरकर यांना उद्देशून श्री. गोविंदराव दाभोळकर उर्फ हेमाडपंत यांनी आपल्या श्रीसाईचरित्रामध्ये "मुंबई प्रांती जी साईभक्ति । त्यास कारण या दोन व्यक्ति । साईबाबा कृपामूर्ति । यांचे हाती प्रगटले ॥" असा उल्लेख केला आहे.

विशेष घडणें जरूर

श्रीदासगणू महाराज श्रीसाईबाबांचे एकनिष्ठ भक्त बनले. श्रीसाईबाबांनी केलेल्या अनुग्रहाचे स्मरण होताच ते गहिंवरून जात. याला अगदी किरकोळ म्हणता येतील, असे ऐहिक सुखे पुरविणारे चमत्कार कारणीभूत नाहीत. पोलिसांत आयुष्याची काही वर्षें काढलेल्या श्रीदासगणू महाराजासारख्या चोखंदळ बुद्धीच्या पुरुषाची श्रद्धा स्थिर होण्यास सामान्यापेक्षा काही तरी विशेष घडणेंच अवश्य होतें. वर उल्लेखिलेल्या चमत्कारांना चमत्कार म्हणावयास ते तयार नाहीत.

संतत्वाच्याभोवती सामान्य ऐहिक सुखे पुरविल्याच्या चमत्काराचे तण उगवणें, हे अत्यंत स्वाभाविक असते. कारण अपेक्षेची धाव यापलीकडे बहुधा जात नाही. काही वेळा खरोखरीच संतांच्या कृपाप्रसादामुळे भाविकांना ती ती ऐहिक सुखे प्राप्त झालेली असतात, तर पुष्कळ वेळा श्रद्धाळू मनाचा तो एक भाबडा समज असतो. श्रीदासगणूंच्याविषयींहि अशा रीतीचे चमत्कार सांगणारे लोक आहेत, हे अनेकांस अनुभवाने माहीत आहे. अशा लोकांना श्रीदासगणूमहाराज काय उत्तर देतात, तेंहि अनेक वेळा ऐकिले आहे.

एका गृहस्थाने महाराजांना भाविकपणे अगदी गहिंवरून सांगितलें, "महाराज, केवळ आपल्या आशिर्वादाने माझा अगदी मरणाच्या दारी पडलेला मुलगा वाचला"

महाराज म्हणाले, "वेड्या, अरे असे जर असतें तर माझा रामू मी कां मरूं दिला असता?"

आणखी एक गृहस्थ एकदा म्हणाले, 'महाराज, मला आपण पुष्कळदा स्वप्नात दिसतां."

"हा माझा गुण नाही. तुमच्या मनावर घडलेल्या संस्काराचा आणि धरलेल्या

भावनेचा तो परिणाम आहे. माझ्याशिवाय स्वप्नांत इतर कोणी दिसत नाहीं का? दिसते ना? झालें तर. स्वप्नात दिसणे हा कांही साक्षात्कार नव्हे."

उदाहरणाकरितां केवळ दोन गोष्टी येथे उल्लेखिल्या. अनेकाना त्यानी याप्रमाणे झिडकारिले आहे. आपल्याविषयी कोणी काही अलौकिकत्व प्रस्थापित करील असा नुसता वास येताच त्यानी अनेक प्रकार करून त्याची या प्रकारची श्रद्धा टिकणार नाही, असें केले आहे. महाराजाच्याकडे निरनिराळ्या दर्जाची, वेगवेगळ्या वृत्तीची, भिन्न भिन्न परिस्थितीतील माणसे किती तरी येत असत. काही त्याच्याजवळ वर्षानुवर्ष राहिलींहि आहेत. त्यांच्याशी होणारे महाराजांचें वागणें, बोलणे पाहिले म्हणजे मन अचंब्यानें थक्क होत असे.

व्यावहारिक दृष्टीनें पाहतां, किती तरी विविधता आणि विसंगति त्यात आढळते, परंतु या परस्परविरोधाच्या मुळाशी एकच सामान्य सूत्र आहे; असे निश्चितपणें प्रत्ययास आलें आहे. मनुष्याच्या श्रद्धेला, आदराला व भक्तीलाहि एक प्रकारच्या ऐहिक स्वार्थाचें अस्तर कळत न कळत लागलेलें असतें आणि या सापेक्षतेपायींच परमार्थाचे खरें सुख हातीं येत नाही. हें अस्तर नष्ट करणें, ही सापेक्षता दूर करणें हेंच महाराजांच्या हेतूचें सूत्र होय. परमार्थाचा उपयोग ऐहिक स्वार्थसाधनाकरिता करणे हे महाराजाना त्याज्य वाटलें. अनतराव आठवले याच्याकडे वर्षातून अनेक वेळां निरनिराळ्या उत्सवाच्या निमित्तानें दोन चार ब्राह्मण बोलावून रुद्रपवमानाच्या आवर्तनासह शोडशोपचारें करण्याची पद्धति आहे. त्याची मुंज झाल्यापासून तेच ही पूजा करीत असत. त्याची पूजेचा संकल्प सामान्यतः 'अस्माक सहकुटुबानाम् क्षेमस्थैर्यायुरारोग्यैश्वर्याभिवृद्ध्यथम् अमुक देवतानाम् पूजनम् करिष्ये' असा असतो. यालाच 'श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थम्' ची परंतु श्रीदासगणू महाराजानी हा परपरागत संकल्प ब्राह्मणाना कधीहि उच्चारूं दिला नाही. त्याचा नेहमीचा सकल्प 'श्रीपाडुरगदेवताप्रीत्यर्थम् पाडुरंगपूजनंच करिष्ये' असा असतो. अनतरावानी विचारल्यावरून त्यानी एकदा त्याचे स्पष्टीकरण केले होते. त्याचा उपयोग त्यानी अधिकमासवर्णनाच्या वेळी केला आहे. त्या ओळी येथे उद्धृत करतो.

"पूजा सकाम ना व्हावी आज्ञा श्रीगुरूची अशी अशी ।
देवासी काळजी सारी मागावे काय त्याजसी ।
दादांनी कथिला विप्रा, तदा संकल्प यापरी ।
प्रीत्यर्थं पांडुरंगाच्या, पूजार्चन घडो करीं ॥"

तो.लग्नांतील अहेर नव्हे

भक्तीचे स्वरूप असे सामान्य व्यावहारीक कधी असता कामा नये. भक्तीकरिता केलेली सेवा हा काही इष्टमित्राच्या लग्नात केलेला आहेर नव्हे की, खण द्यावा आणि लुगड्याची इच्छा धरावी. जी गोष्ट—

शेठ विस्मयापन्न । करूं स्मरण लागनी ।। शिरडीस पूर्वी आलो नाही । कोणासवे न पाठविले काही । ऐसे असतां आश्चर्य काई । महाराज साई वदती हे ।। मग अज्ञापन घेतले । रतनजी परतून नांदेडा आले । जे जे जैसें जैसें घडले । साविस्तर कथिले गणुदासा ।। तीन रुपये चौदा आणे । त्वा मज दिले ते मी जाणे । बाबाचे हे काय बोलणे । सांगा स्पष्टपणे मज सारें । हा तरी एक चमत्कार । दासगणू करिती विचार । काय असावे यांतील सार । मनाचा निर्धार होईना ।। आठवे पूर्ण विचारांती । एक अवलियाची मूर्ति । मौलीसाहेब जया वदती । आठवती चित्ती बुवांच्या ।। जातीचे हे मुसलमान । कार्यक्रम संतासमान । धंदा हमालीचा करून । प्राक्तनाधीन वर्तती ।। शिरडीस जाणे ठरल्यावरी । मौलीसाहेब यांची फेरी । सहज शेठजीचे घरी ।। स्वेच्छाचारी जाहली ।। शेठजीस होऊन प्रेरणा । दिधला मौलवीस छोटा खाना । तेथील खर्चाची कल्पना । स्मरली तत्क्षणा गणुदासां ।। खर्चाची यादी आणविली । पै न पै सर्वही धरिली । तयाची एकंदर केली । बेरीज झाली बरोबर ।। तीन रुपये चौदा आणे । तंतोतंत अधिक ना उणे । तयांची पावती बाबांनी देणे । आश्चर्य बहुगुणे सर्वत्रां ।। ''

सतामधील ही एकती श्रीसाईबाबांच्या साहचर्यात अनेक वेळा प्रत्ययास आल्यानें श्रीदासगणू हे त्या विचाराशीं अगदी एकरूप झालेले दिसतात. त्यांनी आपल्या सर्व ग्रंथभर संतांच्या या अलौकिक एकत्वाचा अनेक वेळां, अनेक प्रकारानी उल्लेख केला आहे.

एक उल्लेखनीय प्रसंग

अध्यात्म मार्गातील तत्त्वज्ञानासबंधीच्या श्रीदासगणूमहाराजाच्या कांही शंकाहि श्रीसाईनाथानीं मोठ्या युक्तीने दूर केल्या आहेत. त्यातील एक प्रसंग विशेष उल्लेखनीय आहे.

श्रीदासगणूमहाराज त्या वेळीं ईशावास्य उपनिषदावर ओवीबद्ध टीका लिहित होते. या अर्थगंभीर उपनिषदाचा पहिलाच श्लोक—

"ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किंच जगत्यां जगत ।
तेन त्यक्तेन भुंजीथाः मागृधः कस्यस्वित् धनम् ॥"

असा आहे. यातील 'तेन त्यक्तेन भुंजीथाः' 'त्यागपूर्वक त्याचा उपभोग घे.' या सूत्रातील अर्थ कांही केल्या श्रीदासगणूंच्या मनाला उलगडेना. त्यागपूर्वक उपभोग म्हणजे काय ? त्याग आणि भोग हे परस्परांच्या अगदी विरुद्ध त्यांना एकत्र आणणे म्हणजे वदतो व्याघातच. टीकाटिपणे पाहिली, संस्कृत-भाष्यें अवलोकिली, शास्त्रीमंडळींना विद्वानांना, प्रवचनकारांना विचारिलें; पण मनाचें समाधान कोठेच झाले नाही. प्रथमग्रासे असा मक्षिकापात झाल्यामुळे श्रीदासगणूंना फारच खेद होत होता. सारखा विचार ते करीत. तासचे तास चिंतनात घालवीत, पण 'तेन त्यक्तेन भुंजीथाः' हे कोडेच राहिले. पुढे शिरडीस गेले असताना श्रीसाई-बाबांच्या पुढें त्यांनी आपली ही शंका नमस्कारपूर्वक मांडिली. शंकेचे उत्तर बाबांनी कांहीच दिलें नाही. त्यांनी विचारलें.

"येथून कुठें जाणार आहेस गणू ?"

"विलेंपारल्यास श्री. काकासाहेब दीक्षिताकडे."

"मग काकाची मोलकरीण देईल तुझ्या या प्रश्नाचें उत्तर."

इतर मंडळींना या बोलण्याचें फार आश्चर्य वाटलें. प्रश्न उडवून देण्याचा तो एक मार्ग आहे असे वाटले त्यांना; परंतु श्री. दासगणूंच्या मनांत मात्र तशी शंका आली नाही. बाबांच्यावर त्यांची पूर्ण श्रद्धा होती. मोलकरीण सांगेल याचा अर्थ, तिच्या निमित्तानें आपला प्रश्न सुटणार असेच ते समजले आणि नेमके त्याप्रमाणेंच घडलें.

दिक्षित आणि श्रीदासगणू

श्री. काकासाहेब दीक्षित आणि श्रीदासगणू यांचा संबंध पुढे पुढे फारच जिव्हाळ्याचा झाला होता. राधाकृष्णाआईच्या प्रकरणी जरी दोघांत पुष्कळ मतभेद झाला होता, तरी उभयतांमधील स्नेहांत त्यामुळे कधीं तूट आली नाही. उदार माण-साच्या निरपेक्ष प्रेमामध्ये हे असेंच घडतें. माझ्यासारखा कधी होशील, अशी भावना त्यांच्या मनात कधीच येत नाही. एकमेकांच्या आचारविचारांना जर स्नेहाचा जाच होत असेल, तर तो खरा निरपेक्ष स्नेह नव्हेच. दीक्षितांची मैत्री ही खरी मैत्री होती. श्रीदासगणू महाराज मुंबईला आले की, त्यांचे राहणें बहुधा विलेंपारल्यास श्री. हरि सीताराम दीक्षित यांचेकडे असे. त्याप्रमाणें यावेळींहि तें श्री. काकासाहेब दीक्षिताकडेच उतरले. तेथें श्रीसाईबाबांनी सांगितल्याप्रमाणें घटना घडून आली.

श्रीदासगणू महाराज हे सकाळच्या वेळी पूजेस बसले होते. बाहेर मोलकरणीची लहान बारा तेरा वर्षांची एक मुलगी भांडी विसळत एका जरतारी साडीचें गाणें गात होती. त्या दिवशीं कांही विशेष सण असल्यामुळें घरांतील मुली चांगलीं चुंगलीं वस्त्रें वावरत होत्या. या गरीब पोरीच्या अंगावर मात्र फाटकें तुटकें होतें. त्यामुळे ती फार खिन्न होती व साडीचें गाणें गातांना तिचा स्वर मोठा दीन आणि करुण भासत होता. तें पाहून दासगणू महाराज त्यांना भेटावयास आलेल्या रावबहादूर मोरेश्वर विश्वनाथ प्रधान या सद्‌गृहस्थाना म्हणाले, "मोरेश्वरराव, त्या मुलीला द्या ना एखादी चांगली साडी आणून. सणावाराचे दिवस. बिचारी लक्तरें नेसून हिंडत आहे." श्री. मोरेश्वररावानी लागलीच ती गोष्ट मान्य केली. बाजारातून एक उत्तमपैकी साडी आणून त्या मोलकरणीच्या मुलीला देऊन टाकली. कधीं कल्पनेंतहि येणार नाही, अशी देणगी मिळाल्यानें त्या मुलीला अर्थात्‌च फार आनंद झाला. संतोषानें तिचा चेहरा अगदीं उजळून निघाला. तिचें फुललेलें समाधान पाहून दोघानाहि फार बरे वाटलें. दुसऱ्या दिवशीं तीच मुलगी पूर्वीचेच फाटके कपडे नेसून कामावर आली होती आणि कालचेंच गाणे म्हणत होती; परंतु गाणे म्हणत असतांना तिचा भाव आज सर्वस्वी वेगळा होता. गाण्यातल्या जरतारी साडीची ती आज मालकीण होती. नवे वस्त्र अंगावर नव्हतें; पण मुद्रेवर कालची खिन्न दीनताहि नव्हती. उलट प्रसन्नता होती.

साक्षात्कार झाला

श्रीदासगणू महाराजांनी ज्या वेळीं हें सर्व दृश्य पाहिलें, त्या वेळी त्यांच्या जातिवंत कविप्रतिमेला 'तेन त्यक्तेन भुंजीथा' यांतील गूढ अर्थाचा एकदम साक्षात्कार झाला आणि अवर्णनीय आनंदाने त्यांचे हृदय भरून आले. सर्व जगत् ईश्वरानेंच व्याप्त असल्यानें ईश्वरावेगळा कोणी राहूंच शकत नाही, तेव्हां जगांतील सर्व पदार्थ माझेच आहेत मीच त्यांचा मालक आहे. ही भावना एकदां अंतःकरणांत जागृत झाली की मग ती वस्तु प्रत्यक्ष जवळ आलीच पाहिजे असे नाहीं. व्यापक अनुभूतीमुळे वस्तुवांचूनहि तिच्यापासून होणारे सुख भोगतां येतें. मोलकरणीच्या त्या मुलीजवळ पहिल्या दिवशीं साडी नव्हती. आणि मिळालेली साडी ती घरीच ठेवून आल्यामुळें दुसऱ्या दिवशींहि तिच्याजवळ साडी नव्हतीच; परंतु साडी माझी झाली आहे, या केवळ भावनेनेंच मुलगी आनंदित झालेली होती. याच भावनेनें जर माणूस जगात वागेल तर त्याच्या मनांत लोभ हा कधी उत्पन्नच होणार नाही. आणि त्याचा आनंद कधीहि मळणार नाही. 'हें विश्वचि माझे घर । ऐसी मति जयाचि स्थिर । किंबहुना चराचर । आपणचि जाहला ॥' ही ज्ञानेश्वर महाराजांनी वर्णिलेली परमोच्च स्थिति ज्याच्या अंगीं बाणली, त्याला हव्यास कशाचा उरणार? आणि मग प्रत्यक्ष न

भोगताहि म्हणजेच त्यागाने जगातील सर्व भोग भोगून होणारा आनंद त्याला उपभोगता येईल. हाच 'तेन त्यक्तेन भुंजीथाः' या सूत्राचा अर्थ. श्रीसाईसच्चरित्रकारानी आपल्या ग्रंथाच्या अध्याय वीसमध्ये या प्रसंगाचे विस्ताराने वर्णन केले आहे. जिज्ञासूनी ते तेथे पाहावे.

'ईशावास्य भावार्थ बोधिनी' टीकेंतील श्रीदासगणू महाराजाच्या या सूत्रावरील काही ओव्या येथे अवतरित करणे उचित वाटते.

"ज्याची इच्छा करशील पाहा। ते अवघे ईश्वरमय। ईशे व्याप्त जगत्त्रय। तूंही न वेगळा त्यापासुनी ॥ मग इच्छा कशाची। तूं बापा करणार साची। जग ही मूर्तीच ईशाची। वेगळे त्या मानूं नये ॥ जे जे कांही जगतांत। ते ते तुझेच आहे सत्य। म्हणोनियां एषणांकित। होऊं नये सूज्ञांनी ॥ पैसा पुरून जमिनीसी। तो सावकार मानी मजपाशी। प्रत्यक्ष पाहता त्यापासी। एकही कवडी दिसेना ॥ तें अवघे पुरलेलें धन। सावकार मानी माझे म्हणून। त्याचा अर्थ इतकाच जाण। मनात आणिता उपयोगी ॥ खरें पाहता ते धन। वेगळे न ईशाहून। इच्छा करिता सावकार जाण। तोही न वेगळा त्याहुनी ॥ सागरे का इच्छावे क्षारपण। दिनकरे का तेज जाण। वा साखरेनें गोडपण। इच्छावे का सूज्ञ हो ॥ जे ज्याच्या जवळ आधीच आहे। त्याची इच्छा न करिती पाहे। जैसें सागर सूर्य शर्करा हे। नेच्छिती क्षार, तेज गोडी ॥ तैसेंच या जगतांत। जे जे कांही आहे सत्य ॥ ते ते अवघे तुजप्रत। उपभोगितां येईल की ॥ आप आणि पर। हे भेद। तुराबे साचार ॥ जगत् जे दिसे आडंबर। ते अवघा तूंच की ॥ ही भावना ज्याचे मनी। रूढ झाली असे जाणी। तोच म्हणावा महाज्ञानी। ब्रह्मवेत्ता निश्चयें ॥"

तळमळ उत्कट असावी

विचार परिपक्व झालेले असले, मनोभूमि श्रद्धायुक्त असली आणि एकाद्या प्रश्नाच्या उत्तराविषयी चित्ताची तळमळ उत्कट असली की, सताच्या बारीक सारीक सूचनेतूनहि ज्ञान कसे प्राप्त होऊं शकते, याची ही वरील घटना एक उत्तम उदाहरण आहे.

लहान मुलाला मऊ भात करून पुन्हा पुन्हा कालवून गुरगुट्या करून इवलाले घास देत काऊचिऊच्या गोष्टी सांगत भरवितात, त्याप्रमाणें परमार्थातहि सद्गुरूंनीं

करावे, अशी सामान्याची अपेक्षा असते, लहान मुलाप्रमाणे सर्व कांही आयते हवें असते, पण बालकाप्रमाणे मनाचा मोकळेपणा, निष्पाप भाव, आणि अनन्यता मात्र असत नाही. सर्व गोष्टी सद्गुरूनी पतकराव्या, आपण फक्त एकदा केवळ शरीराने नमस्कार केला म्हणजे झाले, अशी जी लोकाची कल्पना असते ती खरोखरीच व्यर्थ आहे. संतांचें माहात्म्य सामान्याच्या मनावर ठसवावे, ‘ संतचरणरज लागता सहज । वासनेचे बीज जळून जाय ’ अथवा ‘ आपणासारिखे करिती तात्काळ । नाही काळवेळ तयालागी ’ यासारखी कांही संतवाक्ये असलीं तरी त्यांचे प्रयोजन नीट लक्षांत घेतले पाहिजे. सद्गुरुचे काम हे पदवीनंतरच्या अभ्यासासाठी असलेल्या मार्गदर्शकासारखे आहे. ते फक्त काहीं सूचना देतील. बाकीचा सर्व प्रयत्न विद्यार्थ्यांनीच करावयास पाहिजे. स्वतःचें सर्व अहंकार, सर्व तऱ्हेचे स्वार्थ, सर्व वासना आणि इच्छा याचा संपूर्ण त्याग करून जर कोणी सद्गुरुच्या चरणी अनन्य होऊन मस्तक नमवील तर मात्र गोष्ट वेगळी; पण ही योग्यता काहीं सहजासहजी प्राप्त होणारी नव्हे. एकनाथ महाराजानीं ‘ मंत्रतंत्र उपदेशिते । घरोघर गुरू आईते । जो शिष्यास मिळवी सद्वस्तुतें । सद्गुरू त्यातें कृष्ण मानी ” असे जें म्हटलें आहे, त्यातील भाव साधकांनीं लक्षात घेतला पाहिजे.

श्रीदासगणू महाराजांची मनोभूमि श्रीसाईनाथाच्या सहवासांत कशी कशी तयार होत जात होती, हें या वर उल्लेखिलेल्या घटनांतून स्पष्ट होणारें आहे,

---

MATUNGA CLANING WORKS

ESTD. 1934 *Prop.* **S. V. PRADHAN**

MODI NIWAS, BOMBAY 19

Washers, Dyers and Dry Cleaners.

A Pleasure to You—A Satisfaction to Us

Chemical Cleaners, Super Fine Darners

Master Dyers

FOR

Cotton, Woollen, Silken & Jari Whole Cloths

सर्व तऱ्हेच्या कपड्यांची धुलाई, रंग व रफू काम व्यवस्थित करणार

माटुंगा क्लीनिंग वर्क्स

स्थापना १९३४) मोदी निवास, मुंबई १९ (मालक : एस्. व्ही. प्रधान

माझी प्रार्थना

—रविंद्रनाथ टागोर

हे भगवंता! तुझ्या चरणाशी माझी जर कोणती एकमेव प्रार्थना असेल तर ती हीच की, माझ्या अंतःकरणात जें दैन्य, जो दुबळेपणा वास करीत असेल त्याच्यावर जबरदस्त टोला हाण!

माझ्या वाट्यास जी जी दुःखें येतील किंवा जे जे आनंदाचे प्रसंग येतील त्या त्यावेळीं मी डगमगून जाणार नाही किंवा बेहोषही होऊन जाणार नाही अशी शांत वृत्ति माझ्या वाट्याला येऊं दे.

सेवाभावातच मला, आनंदाचा लाभ होईल, तोच आनंदाचा ठेवा असे मला वाटूं दे.

मी गोरगरिबांकडे केव्हांही तुच्छतेनें पहाणार नाही, ती माझीच भांवडें आहेत अशी त्यांच्याकडे पहाण्याची मला दृष्टि दे त्याचप्रमाणें उद्धटपणे दुसऱ्यांना ठेचूं पहाणाऱ्या सामर्थ्यापुढें मी माझें डोकें वाकवणार नाही असें कर.

रोजच्या रोज मनाला व्यग्र करणारे बारीक सारीक प्रसंग किती तरी घडतात. त्यांना न जुमानता किंवा त्याची खंत न बाळगतां मी माझें मस्तक सतत उंच ठेवीन असें कर.

माझ्याठायीं जी शक्ति असेल ती मी प्रेमभावानें तुझ्या चरणी अर्पण करीन, तुझ्याच कारणी ती लावीन एवढे कर म्हणजे झालें!

लहान मुलांच्या आंकडीवर

जुनें आणि प्रसिद्ध औषध

जयकर्स चिल्ड्रन्स कन्व्हलशन् रेमेडी

सोल प्रो. जयकर ब्रदर्स, ६६, मरीन ड्राईव्ह, मुंबई १.

: स्टॉकिस्ट :

कांचनलाल वाडीलाल कं. — दवाबझार, मुंबई २.

महाराष्ट्राचा संतकवि हो वैकुंठासी गेला !

[चाल : **थकलेरे नंदलाला**]

महाराष्ट्राचा संत कवि हो ! वैकुंठासी गेला ऽ ऽ ।
वैकुंठासी गेला ॥ धृ० ॥
दासगणूंच्या निधनाची ती वार्ता ऐकुनि कानी ।
प्रिय भक्ताच्या नयनांमधुनी टप टप गळले पाणी ।
महाराष्ट्रांतील भक्तजनांचा शोक अनावर झाला ॥ १ ॥
शिरडीच्या श्रीसाईंची बहु भक्ति त्यांना होती ।
दासगणूंच्या हृदयी निशीदिन राहे साई ज्योति ।
करील अल्ला भले चिरंतन आशिश होते त्याला ॥ २ ॥
वक्ता विद्वान लेखक कविवर होता वीर हुतात्मा ।
संत चरित्रे लिहिण्यासाठी तळपत होता आत्मा ।
साई सेवेमध्ये त्यांचा देह समर्पित झाला ॥ ३ ॥
कीर्तनी ज्याच्या भक्त रंगती डोलति ख्याति होती ।
संत चरित्रे लिहुनी दिधली प्रिय भक्तांच्या हाती ।
साई साई नाम स्मरोनि अमर पदासी गेला ॥ ४ ॥
संतचरित्रे–ओवी–ग्रंथ सुभाषितेही लिहिली ।
श्लोक–पवाडे–आणि तमाशा कितीक कवने केली ।
आरती रचुनी दासगणूने बोध आम्हाला केला ॥ ५ ॥
जनतेसाठी संत–चरित्रे लिहुनी सेवा केली ।
संत महंतांच्या कीर्तिची उंच पताका नेली ।
आधुनिक महिपती म्हणोनि भक्त गौरवी त्याला ॥ ६ ॥
धन्य धन्य ते दासगणू अन् धन्य तयांची गाथा ।
विनम्र होऊन भक्तगणांनो चरणी ठेवा माथा ।
सांगे रामा प्रिय भक्तांना श्रद्धांजलि द्या त्याला ॥ ७ ॥

—**रामा नलगुंडवार**, नागपूर

श्रीदासगणू महाराज यांचा सूक्ति संग्रह

श्रीदासगणू महाराज यानी अपरंपार काव्य रचना केली आहे. त्या काव्यांत मधून मधून सुटसुटीत, थोडक्यांत अर्थबोध करणाऱ्या व बोधप्रद अशा सूक्ति किंवा वचनें कितीतरी आहेत. शोधणारा व ग्रहण करणाराच पाहिजे. त्यांपैकी कांही थोड्या निवडक सूक्ति आमच्या वाचकांसाठी पुढें देण्यांत येत आहेत.

१ त्यासीच म्हणावे संत । की जो न मानी जात गोत ।

२ द्रव्यहीना भूमीवरी । मान कोणी न देतात ।

३ पहा एका द्रव्यापुढे । कोण पाहे हरीकडे ।
कामुक भक्ताचे वाकडे । सहज शुद्ध ब्रह्मासी ।

४ नामी विश्वास ठेवावा । कवणाचाही न करी हेवा ।
अवघ्या मूर्ति पंढरीराया । पाहून लीन असावे ॥

५ सगुणावांचून निर्गुण । आले न कोणा कळून ।

६ जया कुळी जन्म झाला । त्या कुळींच्या व्यवसायाला ।
करण्या खऱ्या संताला । लाज मनी न वाटतसे ॥

७ दरबार ज्याचा मोकळा । त्याचाच जगी बोलबाला ।
जेथे लाग वारीला । त्याचे दैन्य लौकर पुढे ।

८ वादविवाद पंडितासी । रणमैदान शूरासी ।
तेवी संतती स्त्रियासी । ब्रह्मस्थानी वाटते ॥

९ हांसत कर्म करावे । तेच रडत भोगावे ।
म्हणून आधीच उमजावें । कर्म करता सूज्ञांनी ॥

१० ज्यानी ऐहिक टाकिले । त्यांना न कोठे भय उरले ।

११ शिष्य नसावा सापेक्षित । गुरु नसावा आशाळभू ।

१२ असा गेल्या भास्कर । ये दीपासी महत्व थोर ।
तैसे कर्म, भक्तिज्ञान दूर । झाल्या ज्योतिष बळावते ॥

१३ मोठे होणे सोपे हरी । परी ते टिकविणे कठीण भारी ॥

१४ जो खराच सिद्ध झाला । दंभ न स्पर्शे कधी त्याला ।
पहा मूळच्या सौंदर्याला । चट्टीपट्टीची गरज नसे ॥

रामनामाचें सामर्थ्य

—डॉ. राजेंद्र प्रसाद

महात्मा गांधीजींनी या राष्ट्राला किती तरी गोष्टी शिकविल्या आणि त्याला सामर्थ्यसंपन्न बनविलें. स्वतः सामर्थ्यसंपन्न असल्याशिवाय कोण कोणाला सामर्थ्य देऊं शकत नाही. मग महात्माजींनी जें सामर्थ्य संपादन केलें तें कशाच्या बळावर? त्यांनी भारतालाच सामर्थ्य दिलें नाही तर साऱ्या जगाला तें वाटलें!

त्यांनी अनेक वेळां बोलून दाखविलें आहे व अनेक वेळा लिहिलेंही आहे की, मला सामर्थ्य देणारा परमेश्वर. माझें सामर्थ्य ही त्याची देणगी आहे. रामनामात बोलून दाखवितां येणार नाहीं अशी अचाट दैवी शक्ति सामावून राहिलेली असते. रामनाम काय वाटेल तें करू शकतें. त्यावर श्रद्धा मात्र पाहिजे. महात्माजींच्या मुखावाटे अखेरच्या क्षणाला कोणते बरें शब्द बाहेर पडले? ‘हे राम!’

तुळसीदासजींनीं म्हटलें आहे कीं, मोठमोठे संत, सत्पुरुष असतात ते शेवटच्या क्षणाला रामनामाची आठवण व्हावी म्हणून झटत असतात. परंतु त्यांच्याही बाबतींत तें घडतेंच असें मात्र नाहीं.

जन्मोजन्मीं त्यागमय जीवन घालवीत असतांही अंतकाळ येतो तेव्हा त्याला देवाचा विसर पडतो,

जगाचा कायमचा निरोप घेऊन जाण्याची घडी प्राप्त झाली असता ज्याला रामनामाची आठवण होते तो तसाच महा पुण्यवान् असला पाहिजे. त्याच्याकडून जन्मभर तसेंच पुण्याचरण व तपाचरण घडलें असलें पाहिजे.

गांधीजींचें सारें जीवन हें समर्पित जीवन होतें. त्यांनी जे जें केलें ते सारें देवाच्या नावानें, त्याचा आपण एक नम्र सेवक या नात्यानें त्यांनी केलें. त्यांच्या जवळ जें जें काही चांगले होतें, जें जे सामर्थ्य होतें तें तें सर्व त्यांनी मानवजातीची पातळी उंच करण्यासाठी व जे खाली गेले होते त्यांना वर आणण्यासाठीं खर्च केलें. आणि जेव्हा जगाचा निरोप घेण्याची वेळ आली तेव्हा रामनामाचा जप करीत त्यांनी देह ठेविला!

देव, धर्म कशाला पाहिजे? कसली आली आहे दैवी शक्ति! असें म्हणण्यात आमच्यापैकीं कित्येकांना मोठा पुरुषार्थ वाटत असतो. देवाच्या नावाची आम्हांला पर्वा वाटत नाहीं. व त्याची जरूरीहि भासत नाहीं. पुष्कळांना देवाचें नाव घ्यायचें

म्हणजे मोठी लाज वाटते ! कित्येक माणसे देवाचे नाव घ्यायचें म्हणून मोठ्या जुलमानें घेतात ! त्याना मोठें संकट वाटतें ते !

ज्या श्रद्धेने व ज्या तळमळीनें महात्माजी रामाचे नाव घेत असत. ती श्रद्धा व ती तळमळ आमच्यापाशी आहे का ?

आमच्यावर येऊन गेलेल्या व सध्याहि आलेल्या नाना संकटाचा क्षणभर विचार करा. याचे मूलभूत कारण शोधू गेल्यास ते कुठे सापडेल, ठाऊक आहे ? आम्ही अजून स्वतःला बरोबर ओळखले नाही, ओळखण्याचा प्रयत्नहि केलेला नाही. मग आम्ही दुसऱ्याना काय बरे ओळखू शकणार ?

सर्वत्र परमेश्वर व्यापलेला आहे. तो माझ्याठायी आहे. त्याचप्रमाणें इतर सर्वांच्या अंतर्यामी त्याचेच वास्तव्य आहे. ही ओळख आम्हाला पटली म्हणजे राष्ट्राराष्ट्रामध्ये लढाया व तंटेभाडणें केव्हाहि होणार नाहीत.

हें जे सांगितले ते निव्वळ सत्य आहे. शंभर नंबरी सत्य आहे. त्याची जाणीवच नाही आम्हाला. म्हणून सारी भांडणे आणि तंटे !

एक माणूस दुसऱ्यास मारू शकतो अशी कल्पना उराशी बाळगणें हीच सर्वांत मोठी चूक आहे.

सर्वांनीं देवाची भक्ति करावी, त्याची प्रार्थना करावी, त्याला आठवावे असे गांधीजींना फार वाटत असे. कारण त्यामुळें माणसाचे जीवन सुधारेल, त्याच्या अंतःकरणांत प्रकाश पडेल, तो सद्गुणी बनेल व परोपकाराकडे वळेल असें त्याना वाटत असें.

त्याच्या जीवनांत प्रार्थनेला महत्त्वाचे स्थान होते. प्रार्थना हें त्यांचें जीवन होते. रोज सामुदायीक प्रार्थना करण्याचा त्यांनी परिपाठ ठेविला होता त्याचे तरी हेंच कारण होय.

॥ श्रीसाईनाथ प्रसन्न ॥

महिला वस्तु भांडार

भरतकाम, विणकाम, शिवणकाम

यास लागणारे सर्व साहित्य व भरतकामाचीं पुस्तके

लोकर, गंगावनें आणि सौंदर्यप्रसाधानांचे व्यापारी.

छबीलदास रोड, दादर, मुंबई २८. (वेस्टर्न रेल्वे)

*** आमचीं कोठेंही शाखा नाहीं. ***

पोंच व अभिप्राय

श्री. म. य. दळवी यांनी लिहीलेली व 'विज्ञान माला' व 'नाविन्य प्रकाशन' यांनी प्रकाशित केलेली खालील दोन मराठी पुस्तके आमचेकडे आली आहेत :—

(१) अणु शक्तीचे रहस्य.

(२) उडत्या तबकड्या.

हल्ली विज्ञानात होणाऱ्या अकल्पित प्रगतीमुळें आश्चर्यकारक शास्त्रीय शोध पाश्चात्य देशांत सतत लागत असून तत्संबधी सामान्य जनांना माहिती देणारें व तरुणपिढीच्या शोधक बुद्धीला आव्हान देऊन खाद्य पुरविणारें वाङ्मय रशिया, अमेरिकेसारख्या पुढारलेल्या देशांत सतत फार मोठ्या प्रमाणांत प्रसृत होत आहे. त्यापैकीं अत्यंत अल्प आपल्या देशांत येत आहे. व आपल्या देशांत सामान्य वाचकाला चटका लागणाऱ्या या शोधाबद्दल काहीच माहिती पुरविली जात नसून केवळ काल्पनीक गोष्टी ज्यापासून यत्किंचितही ज्ञान होत नाही असें भरताड वाङ्मयच प्रसृत होत आहे, ही मोठ्या खेदाची गोष्ट आहे. या दोन पुस्तकांत सामान्य वाचकास कितीतरी शास्त्रीय माहिती मनोरंजक तऱ्हेनें पुरविण्यात आली असून प्रत्येक विद्यार्थ्यांनें ही पुस्तकें जरूर वाचावीत व आपल्या ज्ञानांत भर घालावी अशी आमची शिफारस आहे. तसेंच प्रौढानीही ही वाचल्यास मनोरंजन व विज्ञानाची ओळख सहजच होईल. हा उपक्रम फारच स्तुत्य आहे. किं. रु. १ व आणे ८ फक्त.

शिर्डी संस्थानतर्फे संरक्षण निधीस सहाय्य

उद्योग व कायदेमंत्री श्री. वानखेडे हे ता. २१ डिसेंबर रोजी शिर्डी येथे गेले असता तेथे त्यांचें युद्धजन्य परिस्थितीवर भाषण झाले. शिर्डी सस्थानच्या वतीनें रिसिव्हर श्री. श्रीपाद बाळकृष्ण दर्प त्यानी त्यांस सरक्षण निधीसाठी पांच हजार रु. व १३५ ग्रॅम सोनें अर्पण केले.

शिरडी वृत्त

नोव्हेंबर १९६२

या महिन्यात शिर्डीस बाहेरगावची बरीच भक्तमंडळी श्रीसाईंचे दर्शनास आली होती. दिपवाळीचे सुट्टीमुळे रविवार व गुरुवार या दिवशी गर्दी फार होत असे. कांही कलाकारांनी श्रीपुढे हजेरी दिली. ती खालीलप्रमाणे—

कीर्तन

सं. गवई विठ्ठलराव मराठे यानी कार्तिक शु. ११ व कार्तिक व॥ ११ व श्रीज्ञानेश्वर महाराज पुण्यतिथी अशी तीन कीर्तने श्रींचे मंदिरात वरील दिवशीं केली.

गायन

श्रीसहकारगायन पार्टी कल्याण, श्री. गुलाबबाई बेळगांवकर पुणें. श्री. आर. बोरकर सांताक्रूझ मुंबई (गायन व बासरीवाद्न) श्री. गोविंद दामोदर अग्नी मुंबई. सौ. चंपावती जोशी. मुंबई.

हार्मोनियम वादन

श्री. आय. एस. मिरजकर पुणें. श्री. मोरेश्वर कृष्ण पुरंदरे, मुंबई.

तबलावादन

श्री. ए. के. मिरजकर, पुणें. श्री. विजयकुमार चिंतामण साखळे, मुंबई.

पालखी मिरवणूक

कार्तिक शु॥ ११ निमित्त श्रींचें पालखीची गांवांतून मिरवणूक व गारुड भजन कीर्तन वगैरे कार्यक्रम झाले.

मोठ्यांच्या भेटी

आंध्रप्रांताचें विकास मंत्री महाशय शिर्डीस येऊन श्रींची पूजा अर्चा करून समाधान व्यक्त करून गेले.

संतकवि कै. दासगणूमहाराज

संतकवी ह. भ. प. दासगणू महाराज हे श्रीक्षेत्रपंढरपूर मुक्कामी मिती कार्तिक व॥ १३ रविवार दिनांक २५।११।६२ रोजी साईचरणीं विलीन झाले. त्याप्रित्यर्थ संस्थानचे अधिकारी मे. रिसीव्हरसाहेब यानी तांबडतोब संस्थान नोकर सेवेकरी यांची दुखवट्याची सभा घेऊन श्रद्धांजली अर्पण केली. दुखवट्याचा ठराव करून तो पंढरपूर मुक्कामी त्यांचे पौत्र श्री. अनंतराव आठवले यांचेकडे पाठवून दिला. श्रीदासगणू हे श्रीसाईबाबांचे एकनिष्ठ भक्त, सेवक व साईंची कीर्ति वाढविणारे प्रख्यात कवी, कीर्तनकार होते.

शिर्डी येथील हवापाणी उत्तम. रोगराई कांहीं नाहीं.

Books published and Sold by Sai Baba Sansthan, Shirdi

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी संस्थेतर्फे प्रकाशित व विक्रीकरितां ठेवलेली पुस्तकें

(१)	श्रीसाईसच्चरित्र	(मराठी)	श्री दाभोळकरकृत	७-००
(२)	,,	(हिंदी)	श्री. ठाकूर	४-५०
(३)	,,	(गुजराथी)	श्री सोमपुरा	३-७५
(४)	,,	(इंग्रजी)	Shri Gunaji	४-००
(५)	,,	(Kannad)	N S Anantha Raum	३-००
(६)	**Glimpes of Indian Spirituality**		by Pradhan	१-००
(७)	**Glimpes of Indian Spirituality**	(Telgu translation)	by joga Rao	१-००
(८)	श्री साईलीलामृत	(मराठी)	श्री. आगाष्करकृत	२-००
(९)	,,	(हिंदी)	श्री. चिटणीस-दिल्ली	२-५०
(१०)	साईबाबा-अवतार व कार्य	(मराठी)	श्री. धोंड	२-००
(११)	साईबाबांचे ४ अध्याय	(मराठी)	श्री. दासगणू	००-५०
(१२)	सगुणोपासना	(मराठी)	श्री भीष्म	००-२५
(१३)	,,	(गुजराथी लिपीत)	श्री. भीष्म	००-२५
(१४)	श्री रुद्राध्याय ११ वा	(मराठी)	श्री. दाभोळकर	००-१२
(१५)	स्तवन-मंजरी	(मराठी)	श्री दासगणू	००-१३
(१६)	श्री साई-सुमनांजली	(मराठी १०८ नावे)		००-०६
(१७)	कीर्तन पंचक	(मराठी)	श्री. देव	१-५०
(१८)	शीलधी	(मराठी)	डॉ. गव्हाणकर	००-७५
(१९)	श्री साईगीतांजलि	(मराठी)	कवि श्रीपाद	००-१२
(२०)	**Spirctual Symphony**		by R S Harshid Mehta	२-५०
(२१)	**Sidi lights on Sai Baba**	(Eng)	Calcutta	००-७५
(२२)	**Guide to Shirdi**	(English)		००-१२

Colour pictures of Sai Baba by Neroy

(1)	Baba sitting on Stone 15" × 20" Thick	**1-00**
(2)	,, ,, ,, 9½" × 13½" medium	**00-37**
(3)	,, ,, in Dwarkamai 9½" × 13½" medium	**00-50**

Other different poses of Sai Baba in colour according to different sizes varying in prices

Commission to Sellers 25% except on 2 to 10 for which only 25 nP and 37 nP for No. 1 Postage Extra (minimum purchase of Rs 15) *Can be had from* (मागवा) :

1 **Executive officer Shri Sai Baba Sanstan,**
P O Shirdi Dst Ahmednagar

2 **Sai Baba Office 'Sai Niketan',**
Dr Ambedkar Road, Dadar, Bombay 14

★

संगीताची मोहिनी
माणसाला मंत्रमुग्ध करते
त्याचप्रमाणें कुठल्याहि
हृदयंगम चित्राची मुद्रणकृति
वाचकाला नयनमुग्ध करते

★

आ णि म्ह णू न च

हाफ-टोन, लाईन, थ्री ॲंड फोर कलर ब्लॉक्स,
ऑफसेट प्लेटस्, स्टीरियोज इत्यादि
आणि त्याचप्रमाणें वैशिष्टयपूर्ण
सर्वांगसुंदर कॅलेंडर्ससाठीं—

डी. डी. नेरॉय

५३४, सँडहर्स्ट ब्रिज, चौपाटी, मुंबई
टेलिफोन : ७५०४७

डी. डी नेरॉय यांनीं खास तयार केलेले श्री साईबाबांचीं तीन रंगी चित्रें, द्वारकामाई व दगडावर बसलेले — साईज ६ x ८, १० x १४, १४ x २० खालील ठिकाणीं मिळण्याची खास व्यवस्था केली आहे.

श्री साईबाबा संस्थान

मु. पो. शिर्डी, जि. अहमदनगर व

साईनिकेतन, डॉ. आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई १४.

मुद्रक श. कृ. सापळे, रामकृष्ण प्रिंटिंग प्रेस, मोरबाग रोड, दादर, मुंबई १४.
संपादक व प्रकाशक: श्रीपाद बाळकृष्ण दर्प, 'साई निकेतन', डॉ. आंबेडकर रोड
खोदादाद सर्कलजवळ, प्लॉट नं. ८०४ बी, दादर, मुंबई १४.

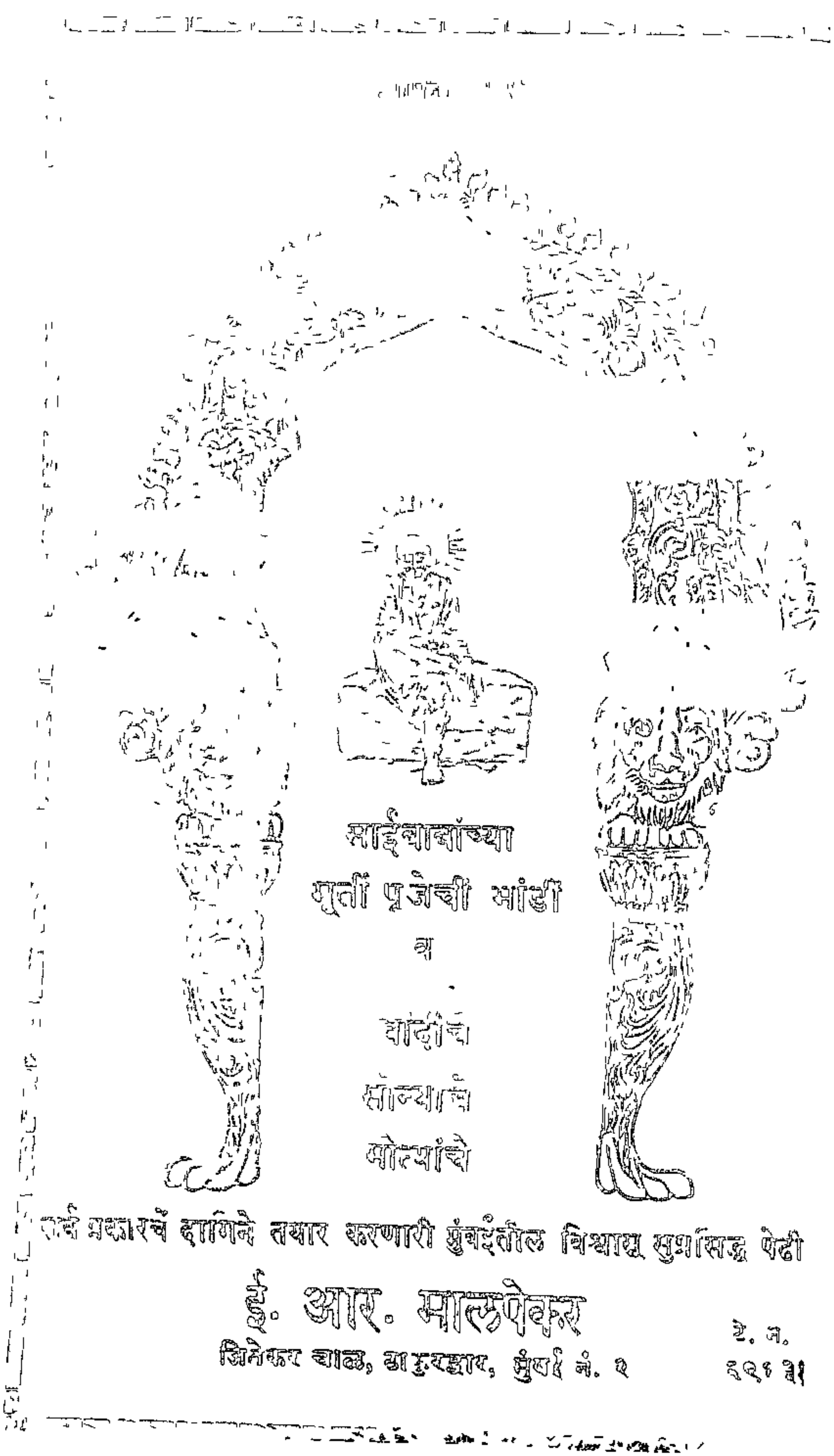
साईबाबांच्या
मूर्ती पूजेची भांडी
व
चांदीचे
सोन्याचे
मोत्यांचे
सर्व प्रकारचे दागिने तयार करणारी मुंबईतील विश्वासू सुप्रसिद्ध पेढी
ई. आर. मालपेकर
जिनेकर चाळ, ठाकुरद्वार, मुंबई नं. २
रे. नं.
६६१३१

श्री साई वाक्सुधा

"जगाची उलथापालथ झाली, दुनिया इकडची तिकडे झाली तरी भगवंतावर श्रद्धा ठेवून आपण निश्चळ रहावं. ही त्याची लीला मानून आपण तटस्थ प्रेक्षकाची भूमिका स्वीकारावी. आम्हीं एकमेकांमध्ये भेदभावाच्या भिंती निरर्थक उभ्या करून ठेविल्या आहेत. त्या भिंती पाडून एकमेकांस प्रेमानें भेटण्याचा मार्ग आपण मोकळा केला पाहिजे, मग तुमचा कुठेही निर्धास्तपणें जाण्यायेण्याचा मार्ग मोकळा होईल. मी आणि तूं, माझें आणि तुझें ही भेदाची भिंत फार भयानक आहे. तिला आपण जमीनदोस्त केलीच पाहिजे. तरच या जगांत आपणास सुखासमाधानानें रहातां येईल."

—श्रीसाईसच्चरित्

श्रीसाईलीला

[शिरडी संस्थानचें अधिकृत मासिक]

वर्ष ४१ वें] फेब्रुवारी १९६३ [अंक ११ वा

: संपादक :

श्री. श्रीपाद बाळकृष्ण दर्प

वार्षिक वर्गणी रु. ५ (ट. ख. सह)

टे. नं. ६३३६१

: कार्यालय :

'साई निकेतन,' डॉ. आंबेडकर रोड, खोदादाद सर्कल जवळ, प्लॉट नं. ८०४, बी, दादर, मुंबई १४.

प्रिय वाचक—

आंत एक आणि बाहेर एक असें दुहेरीं जीवन आम्हीं जगत असतों. आमचें अंतर साफसूफ नाहीं. तेथें नाना प्रकारचे दुष्ट विचार घर करून राहिलेले असतात. उद्या कोणाला फसवायचें, कोणाकोणाला टोपी घालायचीं, दुसऱ्यांचें नुकसान करून स्वतःचा तळिराम कसा गार करायचा, हे व अशा प्रकारचे स्वार्थी व दुसऱ्यास संकटात आणणारे विचार अहोरात्र मनांत घोळत असतात.

बाहेर मात्र दाखवायचें की, माझ्यासारखा सर्वांबद्दल सद्भावना बाळगणारा, सर्वांच्या कल्याणासाठीं झटणारा दुसरा कोणी सांपडणार नाहीं. देव धर्म याच्यावर श्रद्धा नसतां ती उगाच आहे असा बहाणा करावयाचा.

अशा स्वरूपाचें दुहेरी जीवन घालविणें हे आमच्या अंगवळणी पडलेलें आहे. आम्हांला ना त्याची खत ना कधीं त्याबद्दल पश्चात्ताप! अशा प्रकारचे दुहेरी जीवन जगणाऱ्या माणसानें एखाद्या संकटप्रसंगीं देव देव करण्याचा कितीहि आव आणिला तरी देव त्याला "आव आव" करील का?

नाना प्रकारचें हेतू मनांत धरून श्री साईबाबाकडे विविध प्रकारचे लोक येत असत. अंतःकरणांत खराखुरा भक्तिभाव नसावयाचा. स्वार्थ ओतप्रोत भरलेला असावयाचा. श्रद्धेचें, भक्तिभावाचें नांव कशाला? आंत एक, बाहेर एक दोन्हींचा मेळ घालणें कठीण. बाबा अंतर्ज्ञानी. त्यामुळे त्यांना ही विसंगती ताबडतोब समजावयाची. अशा माणसांतील विसंगतीचा दभस्फोट बाबा जागच्याजागीं करावयाचे. ज्याची चूक त्याच्या नजरेला आणून द्यावयाचे.

बाबांच्यावेळीं जी परिस्थिति होती, जी लोकस्थिति होती त्यांत आज पंचेचाळीस वर्षांच्या काळानतर कांही फरक पडलेला आहे का? कांही एक फरक पडलेला नाहीं! मनुष्य स्वभाव त्यावेळीं होता तसाच तो आजही आहे.

त्यावेळच्या व आजच्या परिस्थितींत जर कांहीं फरक पडला असेल तर तो एवढाच कीं, त्यावेळीं बाबा प्रत्यक्ष देहाने हजर होते तर आज तें देहानें आपल्यांत नाहीत; परंतु म्हणून काय झालें? बाबांच्या अस्तित्वाचें सारें दाखले आपणांस मिळत आहेत. दृश्य रूपानें नसली तरी अदृश्य रूपानें माणसाला जी अद्दल घडावयाची ती घडत आहे व जो धडा मिळवायचा तो मिळत आहे.

येथें सांगण्यासारखी मुख्य व मुद्याची गोष्ट म्हणजे आम्ही अंतःकरण शुद्ध, निर्मळ व निष्पाप ठेवण्यासाठीं अहोरात्र झटलें पाहिजे. बाबांचा कृपाप्रसाद संपादन

करावयाचा आहे ना ? मग तो मिळविण्याचा राजमार्ग म्हणजे अंत:करणांतील सारा मळ, शुद्ध भक्तिभावाच्या बळानें धुवून काढून व काळोखाच्या ठिकाणीं प्रकाशाची स्थापना करून आपण बाबांची करुणा भाकली पाहिजे. म्हणजे मग बाबा आपल्या आर्त व शुद्ध अंतःकरणानें मारलेल्या हांकेला ओ दिल्याशिवाय रहाणार नाहींत. बाबांना चीड आहे तुमच्या दांभिकपणाची दुहेरी जीवनाची.

तुमचें जीवन एकेरी, निर्मळ व सरळ होऊ द्या. तुमचे दुटप्पी वर्तन थांबू द्या. तें भक्तिभावानें दुथडी ओतप्रोत भरून वाहू द्या. मग पहाल काय चमत्कार घडून येईल तो !

बाबांना आवड भक्ति भावाची, शुद्ध अंतःकरणाची व निर्मळ प्रेमाची. जेथें जेथें त्याचा आढळ होतो तेथें तेथें सढळ हातानें बाबा आपल्या कृपेचा वर्षाव करतात.

“ पाहोनिया भक्तभाव ! कैसे साई महानुभाव । दावीत भक्तास एकेक अनुभव । वाढवीत वैभव भक्तीचें ॥ वाटेल तैसा वेष घेती । मानेल तेथे प्रकट होती । भक्त कल्याणार्थ कुठेंहि फिरती । शिष्य भावार्थि पाहिजे ॥

यासाठीं आपण ‘ भावार्थि ’ होऊं या ‘ भाव तेथें देव ’ हे आपण जाणत का नाही ? तरीही शुद्ध भक्तिभावाचें महत्व अद्याप आपणास पटलेलें नाहीं. भावार्थि होण्यांत स्वतःचाच स्वार्थ साधण्यासारखें आहे. तोच तुमच्या कल्याणाचा राजमार्ग आहे. या पुढील काळात तरी त्या साधुसंतानीं रुळविलेल्या मार्गानें जाण्याचा आपण प्रयत्न करू या.

—संपादक

कोणाचीही वाट बघत राहूं नका. स्वतःला हीन समजू नका. कामास लागा. खूप कमाई करा. कर्तृत्व गाजवा. तुम्ही शिजवून तयार केलेलें अन्न भक्षण करण्यासाठीं तुमच्या जवळ पुष्कळ येतील. तुम्ही मात्र केवळ भोजनभाऊ होऊ नका.

× × ×

आशाधारकपणा हा बहुमोल गुण आहे. तो अंगी बाणवा; परंतु तेवढ्यासाठी स्वतःच्या मतांचा त्याग मात्र करूं नका. तुमचीं जीं श्रद्धास्थानें असतील त्यांना धक्का पोहोंचू देऊ नका. कोणाचाहि मत्सर किंवा हेवादावा करूं नका. इतरांच्या कल्याणासाठीं संघटीत होऊन काम करण्यास शिका. आमच्या देशाला जर कशाची जरूरी असेल तर सुसंघटीत होऊन कार्य करण्याची.

—विवेकानंद

मी संकटमुक्त कसा झालों ?

श्री. साईनाथ लक्ष्मण प्रधान, न्यू पोलिस बिल्डींग न. २ तळमजला, खो. नं. १३ मु. व पो. ठाणें हे लिहितात कीं,

आमचे घरात सुमारें ४० वर्षांपासून श्रीबाबांची पूजाअर्चा वगैरे होत असते. तसेंच घरातील व कुटुंबातील सर्व माणसाना श्रीबाबाचे वेड आहे. मी ता. २१–७–४६ रोजीं एका सरकारी खात्यात कामास लागलो तो म्हणजे पोलीस कॉन्स्टेबल म्हणून. मी मुरबाड ह्या गावी असताना माझेवर व इतर दुसऱ्या सहकाऱ्यांवर एका कामात पैसे खाल्याचा आळ घेऊन मला त्या बाबतींत नोकरींतून सस्पेंड करून माझी बदली ठाणें येथें केली. मला जानेवारी सन १९६१ मध्यें खात्यातुन डिसमिस केलें. पुढें माझा पगार वगैरे बंद झाला. तशात माझे बायकोस दिवस जाऊन पूर्ण भरले होते. माझेजवळ पैसा नव्हता. जुना दुकानदार त्याची बाकी थकलेली, तो सामान देण्यास तयार नव्हता. मला मोठा विचार पडला मी श्री गुरूसाईबाबाचें नाव घेऊन परत त्याच दुकानात उधार सामान घेणेस गेलों तर काय नवल ! जो शेट मला उधार सामान देण्यास तयार नव्हता त्यानें एकदम ३०–६५ रुपयाचें सामान उधार दिलें. तें घेऊन मी घरीं आलो व बाबाची कृपा झाली म्हणून मी मनात समजलो.

मला खात्यातून डिसमिस केल्यानंतर मी आमचे वरीष्ठ अधिकारी मुंबई ह्याचेकडे अपिल केलें, परंतु त्यानी मला पूर्वीचाच निकाल कळविला. मी मनात एकच श्री बाबांच्या श्रद्धेवर विश्वास ठेवून परत त्याहिपेक्षा वरीष्ठ अमलदाराकडे अपिल चालू केलें. तें नोव्हेंबर सन १९६१ मध्यें दाखल केलें, वरील पहिल्या केलेल्या अपिलाचा निकाल मला ४ महिन्यातच कळविणेंत आला व नंतर केलेल्या अपिलाचा निकाल मी जुलै सन १९६२ पर्यंत पहात होतों व सारखी बाबाची विनवणी करीत होतों कीं मला फक्त माझा शेर मिळूदे व माझ्या मुलाना अन्न मिळूंदे. त्यानंतर तारीख १२–७–६२ रोजीं रात्रौ शुक्रवारी माझी सौ. ज्या गावीं नोकरी करीत आहे तेथें मी असताना ता. १४–७–६२ रोजीं पहाटेस मला एक स्वप्न पडलें कीं एका मोठ्या फॅक्टरीचा मालक अंगांत पांढरा शुभ्र शर्ट, शुभ्र धोतर नेसलेला व शुभ्र पांढरी टोपी घातलेला असा

आला व तो मला सांगू लागला की अजून तुम्ही रजा संपली नाही काय ? तूं आजच कामावर हजर हो. व त्यानें मग ज्या ठिकाणीं पोलीस लोक होते त्यांचेकडे हजर होणेस पाठविलें. इतक्यात मी जागा झालों व सदरचें स्वप्न मी माझे पत्नीस सांगितलें. तुम्हांला बाबांनीं परत तुमच्याच नोकरीवर हजर होण्यास सांगितले असा तिनें उलगडा केला व तें पुढें खरें ठरलें. परत तारीख १६–७–६२ चे रात्रौ मी झोंपलो तर ता. १७–७–६२ चे **पहाटेस ३ ते ४ चे दरम्यान** मंगळवारी गुरु पोर्णिमेच्याच दिवशीं परत मला एक स्वप्न पडलें ते असें कीं मी कुठेंतरी आहे व २ दोन फकीर आले. दोघेहि सफेद ओढण्या घेतलेले, त्यातील लहान फकीर मोठ्या फकिराम घेवून माझे जवळ आला व मला सांगू लागला ह्या उंच फकिराला तू दोन पैसे तांब्याचें दे. त्याप्रमाणें मी त्यास दोन नवीन पाढरे पैसे दिले ते त्यानें घेतले व सकाळी मी जागा झालों व सौभाग्यवतीस तसेंच शेजारी ह्यांना सदर पडलेलें स्वप्न सांगितलें. त्याच दिवशीं गुरूपौर्णिमा असल्यानें आंघोळ वगैरे करून मी श्रीबाबांच्या तसबिरीची मनोभावाने पूजा वगैरे केली. नैवेद्य दाखवून जेवण घेऊन बसलों इतक्यात पोष्टमन कार्ड घेऊन आला व ते त्यानें मला दिले तें मी वाचावयास सुरुवात केली तर माझा आनंद गगनांत मावेनासा झाला. कार्डांत माझे बंधु ह्यांनीं आनंदाची बातमी ठाण्याहून कळविली कीं, तुझ्या अपिलाचा निकाल निर्दोष असा तुझ्या बाजूनें लागून तुला नोकरीवर हजर करून घेण्याबाबतची ऑर्डर आली आहे. तरी तू तावडतोब निघून ये–वगैरे होतें. त्याच दिवशीं श्री बाबांची गुरूपौर्णिमा असल्यानें मी तो दिवस रात्रौ भजन, पूजन वगैरे करून काढला व सकाळीच ठाणें येथे आलों व ऑर्डर वाचून पाहालों तों खरेंच होतें.

एकंदर मला जी दोन स्वप्नें पडली ती प्रत्यक्ष फकीराच्या रूपात व फॅक्टरीच्या मालकाच्य रूपात मला श्री साईबाबा ह्यांनींच येऊन दर्शन दिलें व तुझ्या इच्छे प्रमाणें तुझा शेर तुला दिला असें सांगितलें आहे. एकंदर पुढें चागलें असें आहे वर्तविलें. जर माझी नोकरी नसती तर आज माझी माझ्या पत्नीची व तीन मुलांची काय परिस्थिति झाली असती ? परंतु आलेलें भयंकर संकट श्री. बाबांनी आपोआपच पार पाडलें. माझी पूर्ण श्रद्धा श्री. बाबांच्यावर आहे तरी प्रत्येकानें जर श्रद्धा ठेवून बाबांची भक्ति केली तर बाबा भक्ताला संकटात टाकणारे नसून ते उचलूनच धरून तारणारे आहेत असा मला अनुभव आला आहे.

× × ×

भाव तेथें देव

श्री शंकर राजाराम कमडे, परिख मॅन्शन, सुभाष इस्टेट, डिलाईल रोड, मुंबई नं. ११, हे आपला अनुभव कळवितात कीं,

मी श्री साईबाबांची एकनिष्ठपणें नियमीत पूजा–आरती करतों. अनेकांच्या

तोंडून मी बाबांच्या अनेक लीला व चमत्कार ऐकिल्यामुळें व साईलीला मासिकांत निरनिराळ्या लोकांचे निरनिराळे अनुभव वाचल्यामुळें बाबांच्या दर्शनास जाण्याची मला उत्कट इच्छा झाली. पण आपण एकटेच न जातां आईवडिलानाही बरोबर घेऊन जावें हीहि मनीषा होती. एक दिवस मी वडिलाना ही माझी इच्छा बोलून दाखविली. व आपण सर्वांनी शिरडीला जाऊया असें त्याना सांगितलें. परंतु वडिलानीं कांहीं ना कांहीं सबबी सांगून आताच काय जाण्याची आवश्यकता आहे. जाऊं मागाहून याप्रमाणें प्रत्येक वेळीं वडिलाचे 'जाऊ मागाहून' हे पालुपद कांहीं संपेना. याप्रमाणें दोन वर्षांचा कालावधी लोटला. एक दिवस मी अगदी वडिलाजवळ हट्टच धरून बसलों. माझी इच्छा आपणा दोघानाहि बाबांच्या दर्शनास घेऊन जाण्याची आहे. पण आपण कांहींना कांहीं सबबी सांगून येण्याचें टाळींत आहात. यामुळें आमची सर्वांची बाबांच्या दर्शनास जाण्याची इच्छा असताना आपल्या न येण्यामुळें आमच्या सर्वांच्या मनाचा विरस होत आहे. एवढें सांगितल्यावर शेवटी वडिलानीं शिरडीला बाबांच्या दर्शनास येण्याचें कबूल केलें व केव्हा निघावयाचें ते तुम्हींच ठरवा म्हणून सांगितलें. वडिलानीं येण्याचें कबूल केल्यामुळें आमची सर्वांची मनें उल्हसित झालो.

मी वडिलाना म्हणालो, 'बाबा तुमच्या प्रेसमध्यें साईलीला मासिक छापलें जातें. अर्थात तुमच्या व साईलीला मासिकाच्या ऑफीसमधील स्टाफचा संबंध असणारच, म्हणून त्याच्याकडून शिरडीला राहाण्याच्या जागेची व्यवस्था करणेंबद्दल तिकडील अधिकाऱ्याना पत्र घेतल्यास आपणास जागेची अडचण पडणार नाहीं.' वडिलानी ऑफिसमधून पत्र घेतो म्हणून सांगितलें पण तीन चार दिवस त्याना सवडच झाली नाहीं. म्हणून त्यानीं मला ऑफीस सुपरिंटेंडेन्ट श्री. कर्णिक याना देण्याकरिता पत्र दिलें व सांगितलें कीं, हें पत्र श्री. कर्णिक याना नेऊन दे म्हणजे ते सर्व व्यवस्था करतील. दुसऱ्या दिवशीं मी पत्र घेऊन दादरला त्याच्या 'साई निकेतन' या संस्थेंत गेलों. तो सायंकाळीं सहाला ऑफीस बंद झालें होतें. मी फोर्टमधून ऑफीस सुटल्या-नंतर बसनें दादरला येईपर्यंत बराच उशीर झाला होता. ऑफीस बंद झाल्यानें मनांतील उत्कंठेंत थोडी नैराश्याची भर पडली. अशा विमनस्क स्थितींत घरीं येण्यास निघालो.

अशा स्थितींत बसच्या रांगेमध्यें उभें असताना एक बस आली. ती एन्. रूटची बस असावी असें समजून मी परळला येण्यासाठीं त्या बसमध्यें चढलों. तिकीट काढण्यासाठीं पाकीटातून पैसे काढले; परंतु बस टिळक पुलाकडे वळण घेऊं लागल्या-वर ती वेगळी बस आहे व आपली चूक झाली हें लक्षांत आल्यावर मी चालू बसमधून पुलाच्या पायथ्याशी उतरलों व पुन्हा परळला जाणाऱ्या बसच्या रांगेंत

उभा राहिलो. तिकीटासाठीं काढलेले पैसे माझ्या हातांत तसेच होते, म्हणून पुन्हां पाकीट खिशातून काढण्याचा प्रसंग आला नाहीं. मी परळला श्री. आबासाहेब शेट्ये यांच्या घरीं आलों. थोडा वेळ तेथें थांबून घरीं येण्यासाठीं निघालों. मी सहज खिशांत हात घालून पाहिला. तो खिशात पाकीट नाहीं. मला वाटलें श्री. आबा-साहेबाकडे कोचावर बसलो असताना पॅंटला मुरड पडल्यानें खिशातून पाकीट कोचावर पडलें असेल. पुन्हा त्याच्या घरीं जाऊन चौकशी केली पण पाकीट तेथें पडलेलें नव्हतें.

घरी आल्यावर घडलेला वृत्तात मी माझ्या पत्नीला सांगितला आणि त्यावेळीं असेंही सागितलें कीं, “बाबाची जर इच्छा असेल तर माझें हरवलेलें पाकीट उद्या माझ्या घरीं येईल.” तिनें हें सर्व हसण्यावरच नेलें व म्हणाली एवढ्या अफाट पसरलेल्या मुंबईत हरवलेलें पाकीट परत कसें मिळणार ! मी म्हणालों पहातर खरे ! मीं नेहमीप्रमाणें हातपाय धुवून बाबांना अगरबत्ती निराजन लावून मनोभावें हात जोडले व प्रार्थना केली. बाबा तुमच्या दर्शनाची उत्कृष्ट इच्छा असतांना ज्यावेळी आम्ही शिरडीला तुमच्या दर्शनास येऊं पहात आहोत अशा वेळीं असें संकट व अडथळा का निर्माण होत आहे ! माझ्या हातून कांहीं चूक तर झाली नाही ? बाबा तशी काही चूक झाली असेल तर त्याबद्दल मला क्षमा करा. मी आपणांला शरण आलों आहें. त्यावेळीं मला बाबांच्या वचनाची आठवण झाली. ‘शरण मज आला आणि वाया गेला । दाखवा दाखवा ऐसा कोणी ॥’ (श्रीसाई महात्म्य) बाबांच्या साईलीला मासिकात प्रसिद्ध झालेल्या बाबाच्या लीलाची आठवण होत होती. त्यावेळीं असेंहि वाटत होतें की बाबाच्या कृपेनें माझें पाकीट मला परत मिळेल काय ? अशा विचारात त्या रात्रीं मी झोपी गेलों असतां मला स्वप्नामध्यें आमचे मेहुणे श्री. वाघरे दिसले. ते मला म्हणाले, अरे शंकर, हें घे तुझें पाकीट खरोखरच प्रत्यक्ष साईनाथच त्यांच्या रूपानें स्वप्नामध्यें मला दिसलें. सकाळी उठल्यानंतर मला पडलेले स्वप्न मी माझ्या पत्नीला सागितलें. परंतु तिला त्यामध्यें विशेष काहीं वाटलें नाहीं.

त्या दिवशीं सकाळीं अंदाजें ८ वाजले असतील. मी बाथरूममध्यें स्नान करीत होतों अशावेळी आमच्या सौभाग्यवतीच्या ओळखीचे श्री. जनार्दन शेट्ये आमच्याकडे आले. स्नानावरून बाहेर आल्यावर त्यांनीं पाकीट माझ्या हातात दिलें. मीं त्या पाकीटाकडे आश्चर्यानें पहातच राहिलो. बाबाविषयीं अंतःकरण भरून आलें व डोळ्यात आनंदाश्रू उभे राहिले. मी आळीपाळीनें पाकीट व बाबांची तसबीर यांकडे पाहूं लागलों. त्यांच्याकडे पाकीटाबद्दल मी विचारणा केली असता त्यांनीं खुलासा केला कीं, काल एनवन रूटच्या बसवर माझा भाऊ कंडक्टर

होता. त्याला हें पाकीट बसमध्यें मिळालें. तुम्हांला तो नावानें ओळखतो. श्री. आबासाहेब शेट्ये याच्या घरी. त्यानें तुम्हाला व तुमच्या मुलाला अनेकवेळा पाहिलेलें आहे. पाकीटातील तुमच्या व तुमच्या मुलाचा फोटा पाहिल्यावर हें पाकीट तुमचें आहे हें त्यानें ओळखलें. म्हणून त्यानें मला पाकीट घेऊन प्रथम श्री. आबासाहेबांकडे पाठविलें. मी आबासाहेबाच्याकडे चौकशी केली असता रात्री तुमचें पाकीट कोठें तरी हरवल्याचें त्यानीं मला सांगितलें. त्याच्याकडून तुमचा पत्ता घेऊन येथें आलो. तात्पर्य काय तर बाबांच्या कृपेनेंच माझें पाकीट मला परत मिळालें. ता. १४ मे १९६१ रविवारी आम्ही सर्व मंडळी शिरडीला गेलों. त्यादिवशीं बाबांच्या समाधीवर मस्तक ठेवल्यावर माझें अंतःकरण भरून आलें व फार फार दिवसाची बाबांच्या दर्शनाची आस पूर्ण झाल्याबद्दल धन्यता वाटली.

जनतेचे आरोग्य म्हणजेच राष्ट्राचे सामर्थ्य

राष्ट्र सामर्थ्यवान बनविण्यासाठी बलवान बनाः—यासाठीं लागणारी हरेक तऱ्हेची उपकरणें म्हणजे डबल्स्, लेझीम, मुगदुल, यासारखा सर्वश्रेष्ठ व उत्तम तऱ्हेचा माल बनविण्यात येतो.
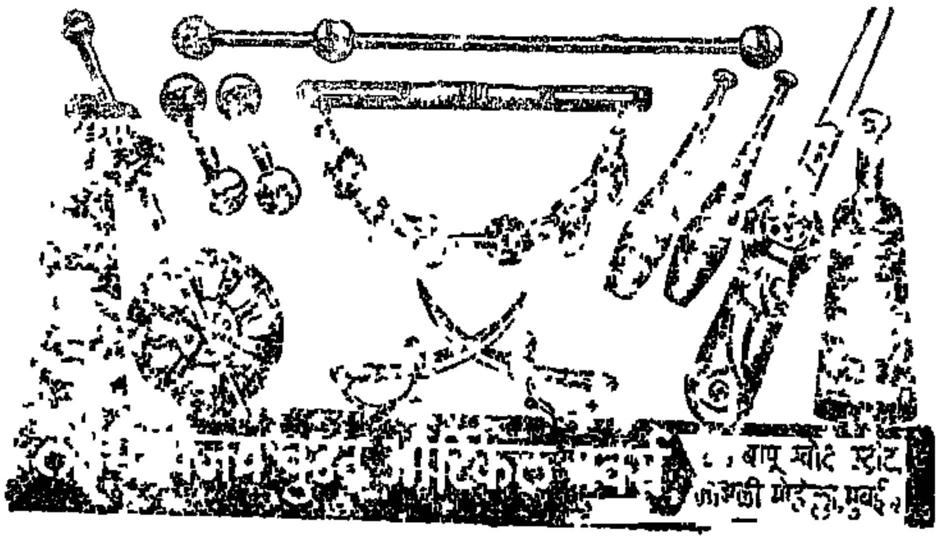
आम्ही कादिवली टिचर्स ट्रेनिंग इन्स्टिटयूट, डि. स्कूल बोर्डे, जिल्हा परिषद, नगरपालिका, ग्रामपंचायती, व्यायामशाळा, विकास केंद्रे, याना माल पुरवितो. अधिक माहिती आणि कॅटलॉगसाठी लिहाः...